

Quin és el cost real de l'escola pública dels teus fills?

CRÍTIC radiografia el cost real de l'escolarització i aborda les conseqüències de l'actual copagament escolar, que posa en dubte el principi de gratuïtat de l'escola finançada amb fons públics

Carina Bellver

Sobre el paper, l'ensenyament obligatori —tant públic com concertat— és gratuït. Però, a la pràctica, les famílies fan aportacions econòmiques a part que serveixen per finançar des de material fungible fins a activitats extraescolars i que provoquen que cada escola tingui un preu diferent. Segons els experts, les anomenades 'quotes', que han crescut i s'han consolidat els últims anys marcats per l'infrafinançament educatiu, generen desigualtats en les oportunitats de l'alumnat. Tot i això, el Departament d'Educació assegura que no té constància "de cap tarifa no autoritzada" i confirma que no fixarà topalls a l'escola pública perquè confia en la supervisió de les quotes per part dels consells escolars.

L'escola pública és gratuïta?

Les quotes d'accés a l'escolarització obligatòria són prohibides per l'ordenament jurídic, però és acceptat que, a l'hora de matricular els seus fills i filles, les famílies paguin en concepte de material escolar, llibres de text, excursions o AMPA (associacions de mares i pares). En el [Pacte contra la segregació escolar](#), el Síndic de Greuges denuncia que aquestes aportacions, que no haurien de ser obligatòries, serveixen per pagar "determinades" despeses de funcionament o per finançar projectes i serveis escolars que hauria d'assumir l'Administració, com la compra de pupitres i de material tecnològic, el manteniment dels edificis o la contractació de professionals de reforç i de biblioteca.

Les famílies poden gastar de mitjana en quotes fins a 400 euros l'any, segons un informe de la Fundació Bofill

Segons la Fundació Jaume Bofill, sota aquests conceptes les famílies de l'escola pública van gastar de mitjana [400 euros anuals el 2016](#). En la major part dels casos, la diferència de preu entre les escoles va lligada a la realitat social de l'alumnat. A Barcelona, un [estudi de la UAB](#) ha demostrat que les aportacions de les famílies a escoles públiques de barris benestants com el de Sarrià són fins al triple de cares que les de barris més humils com Ciutat Vella. Les quotes, a més, solen encarir-se amb el pas dels anys. Segons el [Baròmetre de Consum Barclaycard-IESE](#) (2015), **les famílies catalanes van augmentar un 56% la despesa familiar educativa** entre el 2004 i el 2014 i són les que més pagaven de tot l'Estat espanyol.

"El que no pot ser és que anar a l'escola sigui més car ara que fa 20 anys, quan l'ensenyament obligatori és gratuït", lamenta Lidón Gasull, directora de la Federació d'Associacions de Mares i Pares d'Alumnes de Catalunya (FAPAC), que aplega 2.300 associacions de famílies de l'escola pública. Segons una petita enquesta de la Federació, els centres demanen **entre 15 i 200 euros anuals per material escolar i entre 75 i 700 euros per la resta** de pagaments, mentre que el 20% de les AMPA contracta personal per a la biblioteca, docents d'anglès, especialistes, logopedes o

vetlladors. “No hi ha cap escola que sigui 100% gratuïta”, lamenta Gasull.

Segons la FAPAC, “les famílies financen a través de quotes moltes vegades il·legals el que hauria de finançar el Departament d’Educació”

Per ampliar la mostra i posar negre sobre blanc, la FAPAC està elaborant un estudi més exhaustiu que [presentarà al novembre](#) a través del qual vol denunciar pràctiques il·legals i generalitzades. “Quan les quotes no desglossen les despeses, quan no s’informa que no són obligatòries, quan es reclama una quota impagada...; tot això és il·legal”, explica Gasull, que hi afegeix: “Hi ha d’haver l’opció de portar els teus llibres o el teu material escolar, però això les escoles no ho permeten. Per aquest motiu, les quotes, a la pràctica, són obligatòries perquè qui no s’atreveix a pagar-les?”, hi afegeix Gasull. L’estudi que l’entitat està elaborant constata que “cada vegada entren més coses en les quotes més enllà del material escolar i es confirmen les nostres sospites: **les famílies financen a través d’aquestes quotes moltes vegades il·legals el que hauria de finançar el Departament d’Educació**”.

Què passa a la concertada?

L’ensenyament dels 3 als 16 anys a l’escola concertada també hauria de ser gratuït per llei, però la patronal d’aquests centres privats justifica el pagament de quotes obligatòries —que solen ser més elevades que a l’escola pública— per pal·liar un infrafinançament que també reconeix el Síndic de Greuges. Segons un [informe de la Sindicatura](#), la inversió pública a la concertada només cobreix el 60% de les despeses totals dels centres, mentre que **les aportacions de les famílies suposarien el 35% dels ingressos** d’un sector que escolaritza un de cada tres alumnes a Catalunya.

“Si ho poguéssim pagar, les famílies no haurien d’abonar quotes”, insisteix Eva Salvà, directora general de l’Agrupació Escolar Catalana (AEC), una de les patronals més importants de les concertades i que aplega un centenar d’escoles laiques. A tots aquests càlculs també s’hi suma la Fundació Jaume Bofill. A l’[Anuari 2016](#) l’entitat estima que garantir una educació totalment gratuïta a tots els centres sostinguts amb fons públics requeriria **invertir uns 465 milions anuals: 197 per als centres concertats i 268 per als públics**.

Dues nenes entrant a l'escola Entença, de Barcelona / ELISENDA ROSANAS

Què s'entén per infrafinançament?

El Govern encara no ha igualat la partida pressupostària que tenia el Departament d'Educació fa una dècada, tot i que llavors el nombre d'alumnes — sobretot a la secundària— era inferior al d'ara, com denunciava [aquest reportatge](#) de CRÍTIC. Segons la FAPAC, les famílies dels centres públics han suplert les retallades amb aportacions de la seva butxaca per mantenir les condicions anteriors a la tisorada. La retallada més ferotge va ser el 2014, quan el finançament es va reduir el 24%. Des d'aquesta data, la inversió s'ha anat recuperant molt lentament, però encara no s'ha aconseguit arribar a la inversió pública d'abans de les retallades, ja que el pressupost executat el 2018 —de 5.177 milions— encara és el 7% inferior al de l'any 2010. **Les escoles concertades, en canvi, han mantingut el finançament més o menys estable** en els 1.000 milions d'euros durant l'última dècada i sí que han superat la inversió de fa 10 anys. La retallada més gran es va donar el 2013, amb una reducció del 8% del concert.

CCOO reclama a l'Administració catalana els 8.500 milions que calcula que s'han deixat d'invertir des del 2010

Per revertir aquestes retallades, Comissions Obreres reclama a l'Administració catalana els **8.500 milions que calcula que s'han deixat d'invertir des del 2010** i que representen gairebé el pressupost destinat a dos anys sencers. A aquests diners s'hi ha de sumar l'incompliment de la [Llei d'educació de Catalunya](#) (LEC, aprovada el 2009), que comprometia el Govern a situar la despesa educativa entorn de, com a mínim, el 6% del PIB del 2017. Ara mateix, per arribar a aquesta inversió, caldria abonar 9.000 milions d'euros més. **“El Govern només s'està gastant el 2% i escaig del PIB en ensenyament.** Això ens col·loca a nivells de Laos o del Perú, lluny dels nivells

europèus”, adverteix el portaveu del sindicat USTEC, Ramon Font, per a qui l’existència de quotes “demostra” que l’escola pública està “mal finançada”.

Què hi diu el Departament d’Educació?

La conselleria admet l’infrafinançament del sistema educatiu, però recorda que la gratuïtat no és a cost zero, ja que exclou el material escolar, els llibres de text i les activitats complementàries, segons preveu l’ordenament jurídic. En aquest sentit, el secretari de Polítiques Educatives del Govern, Carles Martínez, també defensa l’autonomia de centre pel que fa a l’establiment de quotes voluntàries. **“No posem topalls a les quotes de material a l’escola pública perquè entenem que hi ha la garantia del Consell Escolar — que és qui les aprova— que no seran abusives”**, explica Martínez.

Ara bé, el secretari també diu “ser conscient” de l’existència de centres públics que tenen quotes més altes que algunes escoles concertades. “En aquests casos, s’ha de respectar l’autonomia del centre i mirar amb la inspecció educativa si les tarifes estan autoritzades pel Consell Escolar. No volem que l’escola pública es converteixi en una escola semiconcertada; però, ara mateix, **no tenim constància de cap tarifa no autoritzada**”, assegura Martínez. Per contra, el secretari considera “desproporcionat” parlar de segregació vinculada al pagament de quotes. “Aboquem recursos per evitar que cap família quedi al marge. Pot haver-hi algun cas puntual, però s’està fent tot el possible per garantir la transparència del sistema i perquè les tarifes siguin raonables”, puntualitza Martínez.

Quina és la factura social de les quotes?

El Síndic de Greuges adverteix en [un informe](#) que la diferència de preus en l’escola sufragada amb fons públics genera segregació escolar en dos sentits. D’una banda, perquè es generen barreres econòmiques a les oportunitats educatives i, de l’altra, perquè condiciona la tria d’escola, segons si les famílies s’ho poden permetre. A banda, l’organisme també alerta que la configuració de molts projectes educatius està condicionada pel finançament privat a través de les AMPA. És a dir, que els centres amb famílies amb poder adquisitiu més elevat tenen més capacitat per finançar a través de les quotes projectes educatius més atractius i de més qualitat.

Les famílies destinen a educació el 19% més des de l’inici de la crisi, mentre que les aportacions públiques han caigut l’11%

L’oenagè Save the Children encara ho abona amb més xifres. En un informe recollit en aquest [reportatge de CRÍTIC](#), l’entitat subratlla que **el pressupost que les famílies destinen a educació ha crescut el 19% des de l’inici de la crisi**, mentre que les aportacions públiques van caure l’11% a Catalunya. Al seu torn, la FAPAC denuncia també que les aportacions de les famílies estan generant una triple xarxa: l’escola privada finançada amb fons públics, les escoles públiques amb copagaments i les escoles públiques en entorns més vulnerables, en què les famílies no poden destinar més recursos propis. Una situació que, si no canvia, l’entitat adverteix que pot potenciar l’aparició d’una escola pública de caràcter assistencial.

Hi ha propostes de regulació de les quotes?

Hi ha algunes propostes de regulació de les quotes que s’estan debatent en el marc del [Pacte contra la segregació escolar](#), impulsat pel Síndic de Greuges i signat al març pel Departament d’Educació, la major part de municipis de més de 10.000 habitants, les entitats municipalistes i les patronals de

l'escola concertada. Entre les 189 mesures que recull l'acord — que no signen ni la FAPAC ni la USTEC perquè consideren que beneficia l'escola concertada— n'hi ha algunes de relatives a les quotes de l'escola pública, com la d'**informar de la voluntarietat, detallar els conceptes de pagament en els rebuts o no autoritzar el finançament per part de les famílies d'activitats lectives** o del manteniment dels centres públics, encara que sigui per mitjà de les AMPA. En aquest sentit, al mes de juny passat, el Govern també va aprovar un [decret](#) que obliga les escoles públiques a publicar a partir d'aquest nou curs les quotes voluntàries a les seves webs, una idea que ja preveia el pacte contra la segregació. “Aquesta mesura és perversa perquè creiem que legitima unes quotes que són prohibides”, considera la directora de la FAPAC.

Però, per al Departament d'Educació, el gran cavall de batalla és l'escola concertada. És aquí on vol regular les quotes a través d'un nou decret de concerts que preveu aprovar l'any vinent i que es discuteix també a través de comissions del Pacte contra la segregació escolar. Segons el secretari de Polítiques Educatives, la intenció és establir un “mínim de suficiència”, la **quantitat mínima de finançament públic que han de tenir les concertades perquè puguin existir** i veure quins poden ser els “costos afegits” segons la realitat social de cada centre. “La nostra idea és revisar les aportacions que fem a la concertada per veure si arriben a aquest mínim de suficiència i només incrementar els recursos d'aquells que més ho necessitin, segons el seu context social”, apunta Carles Martínez.

Educació vol regular les quotes de la concertada per fixar la quantitat mínima de finançament públic i calcular els “costos afegits” de cada centre

Al seu torn, fonts del Síndic expliquen que a les comissions del Pacte contra la segregació també s'estudia establir quin és el cost real de la plaça escolar, per veure **fins a on ha d'arribar la gratuïtat de l'ensenyament davant dels “límbs legals” que suposen el material fungible i les sortides escolars**. L'objectiu és regular-ho per poder fer polítiques d'escolarització equilibrada, veure quins centres fan excessos, què se'ls cobra a les famílies i quant costaria la gratuïtat de serveis que ara no ho són, com el menjador escolar o les colònies, tant a la pública com a la concertada. Justament, el Parlament va aprovar al mes de juny una [moció](#) en què s'instava el Govern a anar més enllà en la gratuïtat de l'ensenyament i que aquest també inclogués els llibres de text, el material escolar, el servei de menjador i com a mínim una activitat extraescolar per alumne.

Segons Xavier Bonal, membre d'aquesta comissió per determinar el cost de la plaça i autor de l'[estudi de la UAB](#) sobre les quotes a l'escola pública a Barcelona, caldria regular quines activitats haurien de ser gratuïtes, quines haurien de ser becades i quines no es poden dur a terme pel seu elevat cost. “Cal un debat pedagògic perquè les famílies estan pal·liant el dèficit d'inversió de les administracions. S'ha de concretar un màxim i un mínim de despesa pública, amb serveis clau”, defensa Bonal. La FAPAC, però, difereix d'aquest raonament: “Creiem que és un pas enrere en els drets adquirits veure que ha de ser gratuït i què no; és una actitud conformista. Cal dotar les escoles de més finançament i complir la LEC. Estem instaurant la creença que, si les famílies poder pagar per millorar les escoles, per què no ho poden fer?”, rebla Lidón Gasull, directora de l'entitat.

Alumnes del nou institut de Mollerussa, el 12 de setembre de 2019 / ANNA BERGA

Les famílies poden negar-se a pagar?

“Les famílies tenen tot el dret a negar-se a pagar les quotes perquè són voluntàries”, sentència Lidón Gasull, directora de la FAPAC, que admet, però, que són poques les que es declaren insubmises. Una d’elles és la de Jordi de Carreras, membre de la Junta Directiva de la Federació, que es nega a pagar les quotes de l’escola pública Congrès-Indians de Barcelona. “Si les quotes no són obligatòries, per què les hem de pagar? Va contra el principi d’equitat educativa”, denuncia. “Quan vam proposar deixar-les de pagar, se’ns va amenaçar de no donar material escolar al nostre fill i que no participés en les sortides escolars. Llavors vam decidir protegir-lo i pagar les quotes. Ho vam denunciar i ara reclamem que se’ns tornin aquells diners, però el Consorci d’Educació de Barcelona encara no ens ha contestat la reclamació. Fa dos anys que ja no les paguem”, explica.

Associació d’Inspectors d’Educació: “Les escoles no poden pressionar les famílies perquè paguin”

Justament, el Síndic admet haver rebut queixes de famílies que no paguen, tant a la pública com a la concertada, i que han rebut pressions dels centres perquè ho facin. Matías Fidemraizer, membre de l’Assemblea de l’Escola Auró, de Terrassa, explica que la direcció del centre no permetia al seu fill anar d’excursió si no pagava la quota de material, malgrat que la família estava disposada a sufragar només l’import de la sortida. Les seves queixes a Inspecció van generar que ara es pugui fer aquest pagament de manera diferenciada a l’escola. “En realitat, no és una insubmissió, sinó demanar uns

pagaments transparents. Les escoles, amb el suport del Departament d'Educació, cobren **una taxa opaca que barreja tota mena de conceptes voluntaris per fer trampes i afegir un sobrecost ocult** per obligar-nos a tornar a pagar despeses del servei públic que ja hem pagat a través dels impostos. Això, a més d'un abús, és il·legal", denuncia Fidemraizer.

Qui també reclama regular la "subjectivitat" de les quotes és l'Associació d'Inspectors d'Educació (AIEC). **"Les escoles no poden pressionar les famílies perquè paguin.** El que cal és intentar que les quotes siguin acceptables i assequibles perquè moltes vegades són qüestionables i exagerades. Si creiem que són massa elevades, Inspecció actua d'ofici. Durant la crisi vam fer seguiment perquè els centres no cobressin preus abusius", explica el president de l'AIEC, Josep Maria Garcia.